

Språkligt återbruk genom reanalys: Den historiska utvecklingen av *inte* från negerande pronomen till negation

Mikael Berger

Institutionen för kultur, språk och medier, Malmö universitet, mikael.berger@mau.se

Jessica Holmlund

Medeltida källutgivning, Riksarkivet, jessica.holmlund@riksarkivet.se

Inte, som i dag är svenskans vanligaste negation, har en gång varit ett negerande pronomen, *änkte* (SAOB, *inte*, 1933). I fornsvenska är *äy* ('ej') och *ække* ('icke') de vanliga negationerna (Collin & Schlyter, SSSL, 1827:384; Wessén, 1965, §64 s. 93f), medan *änkte* ('inget') främst fungerar som attribut, som i (1a), eller objekt, som i (1b). Det finns emellertid sällsynta fall där *änkte* fungerar som negation, som i (1c).

1. a. tha haffwir thera siæl enkte liff (MBIB:32)
- b. enkte githir han hællir vndirstandit (MBIB:42)
- c. Nu biuþær han hanum æncte ræt (ÖgL, RättB 33)

I fornsvenska finns också ambiga fall med *änkte*, som i (2), där det inte är möjligt att på syntaktisk grund avgöra vilken funktion *änkte* har, eftersom *änkte* står där ett negerat objekt eller en negation kan stå.

2. ath didrik jnte talade om borgomestara radit ællir theras doma (ATb, 1:171)

Studien syftar till att kartlägga hur *änkte* som pronomen har reanalyserats till en negation i svenskans historia och hur utvecklingen förhåller sig till *Jespersens cykel*, som beskriver hur nominala led genom flera steg reanalyseras till negation i många av världens språk (Jespersen, 1917:9–11). Vår förstudie visar att andelen ambiga fall ökar från ca 20 % i äldre fornsvenska till ca 30 % i yngre fornsvenska, och vi vill pröva hypotesen att ambiguitet inte enbart är en förutsättning för utan också en orsak till reanalys (Rosenkvist, 2022), samt utreda om en viss typ av predikat ger upphov till ambiguitet (Breitbarth, Lucas & Willis, 2013).

Referenser

- Breitbarth, A., Lucas, C., & Willis, D. (2013). Incipient Jespersen's Cycle: The (non-)grammaticalization of new negative markers. I J. Fleischer & H.J. Simon (red.), *Sprachwandelvergleich: Comparing Diachronies* (s. 141–162). Berlin/Boston: Walter de Gruyter.
- Collin, H.S. & Schlyter, C.J. (red.) (1877). *Corpus iuris sueo-gotorum antiqui. Samling af Sweriges gamla lagar, på kongl. maj:ts nådigste befallning utgifven af d. C.J. Schlyter Vol. 13 Glossarium ad Corpus iuris Sueo-Gotorum antiqui = Ordbok till Samlingen af Sweriges gamla lagar*. Lund, 1877, i Berlingska boktryckeriet. I kommission hos C. W. K. Glerup.
- Jespersen, O. (1917). *Negation in English and other languages*. Köpenhamn: Andr. Fred. Høst & Søn.
- OSA-projektet, Svenska akademien (1997-). Inte. I *Svenska akademiens ordbok* [Elektronisk resurs]. Hämtad 1 mars 2023 från https://www.saob.se/artikel/?unik=I_0881-0073.u609&pz=3#U_I881_86165
- Rosenkvist, H. (10 juni 2022). *Strukturell ambiguitet och grammatisk språkförändring – med fokus på* fortsatt [PowerPoint-presentation]. Hämtad 1 mars 2023 från <https://henrik-rosenkvist.webnode.se/kopia-av-publikationer-pdf/>
- Wessén, E. (1965). *Svensk språkhistoria 3 Grundlinjer till en historisk syntax*. 2. uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Citerade utgåvor

- ATb = *Arboga stads tänkebok*, SFSS, utg. av Noreen, Erik & Wennström, Torsten. (red.) (1935-1950). Uppsala: Almqvist & Wiksell.
- MBIB = *Pentateuchparafrasen*, SFSS 60, utg. av Thorell, O. (red.) (1955). Fem Moseböcker på fornsvenska enligt Cod. Holm. A 1. Uppsala.
- ÖgL = *Östgötalagen*, SSGL 2, utg. av Collin, Hans S. & Schlyter, Carl J. (red.) (1830). *Corpus iuris sueo-gotorum antiqui. Samling af Sweriges gamla lagar, på kongl. maj:ts nådigste befallning utgifven af d. H.S. Collin och d. C.J. Schlyter. Vol. 2. Codex iuris Ostrogotici = Östgöta-lagen..* Stockholm, 1830 hos P. A. Norstedt & Söner.